

Ezermilliárd forint szükséges a beruházásokhoz

A szennyvízelvezetés és -tisztítás fejlesztésének számvevői tapasztalatai a helyi önkormányzatoknál

Visszatekintve a vizsgált éveket megelőző időszakra, az önkormányzatok megalakulása óta a kormányzati szándékkal megegyezően mind a fejlesztések, mind a támogatottság nagyságrendjét tekintve döntő és meghatározó volt a vízágazat fejlesztése. A vízágazat fejlesztésén belül a '90-es évek elején – összhangban az önkormányzati törvényben megfogalmazott követelményekkel – az egészséges ivóvízzel való ellátás kapott elsődleges szerepet. Az állam 1991–1995 között az önkormányzatok 181 milliárd forint értékű műszaki infrastruktúra-fejlesztéséhez 38 százalékos támogatási aránnyal – 70 milliárd forintal – járult hozzá. Ezen belül a vízágazat 122,3 milliárd forintos fejlesztéséhez az állam 40 százalékos támogatottság mellett 48,8 milliárd forintot biztosított.

Az 1996–2002 közötti időszakban az önkormányzatok csak a szennyvízcsatornahálózat fejlesztésére és tisztítótelepek építésére 465,9 milliárd forintot fordítottak, melyen belül a 242 milliárd forintos állami támogatás 51,2 százalékos részarányt képviselt. A fejlesztések eredményeként 2002. végén Magyarország összlakás-állományának 93 százaléka volt bekötve a vezetékes ivóvíz-ellátás-

ba, míg a közcsatornahálózatba – a gyorsított ütemű fejlesztés ellenére – még mindig csak 56 százaléka. A közcsatornahálózaton elvezetett szennyvizeknek 2002-ben a 65,2 százalékat tisztították az 1996. évi 46,6 százalékkal szemben, és a mechanikai tisztításon túlmenően a szennyvizek 61 százaléka biológiai tisztításra is került.

Összhangban az uniós irányelvekkel

A szennyvízelvezetés és -tisztítás területén a még gyorsabb előrelépés nemcsak Magyarország környezeti állapotának fokozatos javítása és a hazai ivóvízkészlet elengedhetetlen megóvása érdekében szükséges. Az EU-csatlakozás következtében, az uniós irányelvekkel összhangban (91/271/EGK) Magyarországon is meg kell oldani a kétezer lakosnál nagyobb települések és az agglomerációk közműves szennyvízelvezetését, amelynek végső határideje 2015. december 31. Ezen felül hazánk határidő nélkül vállalta, hogy a kétezer lakosnál kisebb településeken is megoldja a szennyvízelvezetés és -tisztítás feladatát, amennyiben a szennyezés az érzékeny ivóvízbázisokat veszélyezteti. Ezen elvek alapján módosították a vízgazdálkodási törvényt, amely a települések számára

kötelezővé tette a szennyvízelvezetés és -tisztítás megoldását, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium 2002-ben kidolgozta a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és Tisztítási Megvalósítási Programot.

Az ellenőrzött 79 önkormányzat szennyvíz-üzemi beruházásai a követelmények megvalósításában nagy előrelépést jelentettek, de főváros és a megyei jogú városok kiemelt – 80 milliárd forintos – szennyvíztisztítási programja az eredetileg előirányzott 2004. évi határidőre nem valósult meg. Az alacsony, 25–30 százalékos központi támogatási arány, valamint a megfelelő műszaki-gazdasági előkészítés és hatósági egyeztetés hiánya is közrejátszott ebben. Az uniós tárgyalásokon kértek és 2010 végéig mentességet is kaptak a program teljes körű megvalósítására.

900–1000 milliárd forintos fejlesztés

Az uniós követelményeknek és megállapodásoknak megfelelően Magyarország 2015. évi szennyvíz-üzemi célállapotának eléréséhez a részletes műszaki-gazdasági elemzések és számítások alapján mintegy 900–1000 milliárd forint nagyságrendű szennyvíz-üzemi-fejlesztés megvaló-

A helyi önkormányzatok deklarált önállósága a fejlesztéseket érintően igen korlátozott, jelentősebb beruházásokat állami támogatás nélkül nem tudnak megvalósítani. Infrastrukturális fejlesztéseikhez jelentős, több forrásból származó állami támogatás kapcsolódik, ezért az állami támogatások – ezen belül kiemelten a cél- és címzett-támogatások – prioritásai, feltételrendszere és összehangoltsága természetesen meghatározza, hogy adott időszakban a fejlesztések milyen területekre koncentrálódnak és milyen eredményesen, hatékonyan valósulnak meg. Az Állami Számvevőszék a közelmúltban azt vizsgálta, hogy a támogatások felhasználása révén milyen nagyságrendű kapacitások jöttek létre az 1996–2002. években a szennyvízelvezetés és -tisztítás területén, azok megvalósítása cél szerű, eredményes- és összehangolt volt-e, milyen hatást gyakoroltak a települések ellátottságára, illetve a vízminőségre vonatkozó uniós követelmények megvalósítására.

sítása szükséges 2003–2015 között. A célok elérése érdekében rendkívül fontos tehát, hogy számba vegyük azokat a tényezőket, amelyek segítik, illetve akadályozzák a követelmények teljesítését.

A települési önkormányzatok szennyvízkezelési-fejlesztéseikhez címzett- és céltámogatásokat, a fővárosi és megyei jogú városok szennyvíztisztítási programjának támogatásait, fejezeti kezelésű előirányzatokat, illetve egyéb decentralizált állami támogatásokat, valamint kamattámogatást vettek igénybe. Az önkormányzati beruházásokra fordítható állami támogatások rendszere – széttagoltsága ellenére – nagymértékben és javuló eredményességgel segítette a szennyvízkezelési fejlesztések megvalósítását.

Az Állami Számvevőszék évenkénti ellenőrzései is hozzájárultak ahhoz, hogy az önkormányzati beruházások támogatásában meghatározó címzett- és céltámogatási rendszer hatékonyabbá vált. A támogatandó fejlesztési célok szűkítésével már az 1999. évi szabályozástól kezdődően a céltámogatások között kiemelt szerepet kaptak az Európai Unió környezetvédelmi követelményeihez közelítő, az elmaradást csökkentő fejlesztések. Az ösztönzés erősítésével a támogatások koncentráltabbá váltak és több támogatási feltétel előírásával segítették elő a beruházások gazdaságosságát, a kapacitások jobb kihasználását. Egyrészt pénzügyi prioritást kaptak a korábbi kihasználatlan kapacitásra való rákötések,

másrészt a működtetés szempontjából a legnagyobb jelentőségű az volt, hogy csak olyan fejlesztések kerülhettek a támogatotti körbe, ahol a csatornahálózat és a tisztítótelep együttes megvalósítását tűzték ki célul, illetve a lakossági bekötéseknél előírták a 60 százalékos rákötési arányt, amelyet az üzembehelyezésnél számonkérnek.

A megelőző évekhez képest 10–20 százalékkal növekedett a szennyvízcsatorna-hálózat és 10 százalékkal a szennyvíztisztító telep építésére adott állami támogatási arány. További 10–10 százalékos támogatás illeti meg a már meglévő vagy folyamatban lévő beruházás építéséhez csatlakozó önkormányzatot, illetve a térségi közös beruházásban megvalósuló fejlesztéseket. Az állami támogatás aránya így már elérte az 50–80 százalékot is.

Összehangolatlan támogatások

Változatlanul nem érvényesült azonban megfelelően a forráskoordináció, ami e nagy tőkeigényű beruházások esetében rendkívül megnehezítette az előkészítést és a megvalósítást. A több éves ellenőrzési tapasztalatokat figyelembe véve az érintett minisztériumok jobb együttműködése mellett a támogatási rendszer gyökeres átalakítása szükséges az állami források hatékonyabb felhasználása érdekében. Ezen belül felülvizsgálandó a cél- és címzett-támogatás szerepe, mértéke, a döntések szintje a hazai és az EU-s támogatások rendszerét figyelembe véve.

Az önkormányzatok fejlesztési tevékenysége tervszerűbbé vált, koncepciókba, programokba foglalták szennyvízkezelési feladataikat, illetve az ezzel kapcsolatos teendőket. Erőteljesebben érvényesült a térségi, régiós megoldás és a jövőre vonatkozó terveikben kizárólagosan ebben gondolkodnak. Jótékony hatással volt erre a területfejlesztési törvény és a kapcsolódó források igénybevétele lehetőségére.

A beruházási költségtényezők maximalása és a műszaki tartalom tételes költségkalkulációja érdekében 1995-től bevezetett fajlagos költségek mértékét és tartalmát az ÁSZ a korábbi vizsgálatai során is kifogásolta. Jelezte, hogy indokolt ezek felülvizsgálata, különösen a talajviszonyok közötti eltérések, az új technológiák, a különböző műszaki megvalósítások tekintetében. A magas fajlagos költségek ugyanis lehetőséget adtak bizonyos többletköltségek vállalkozói díjban történő érvényesítésére. Hozzájárultak ahhoz, hogy a 2001. évi törvénymódosításig elsősorban a saját források szűkössége miatt szabálytalan megoldásokat alkalmaztak az önkormányzatok a beruházás kivitelezőjével kötött szerződésekben. Az évenkénti közzétett fajlagosok mindemellett korlátozzák a közbeszerzési eljárások során a verseny kialakulását, ármérséklő hatását. Az önkormányzatokra háruló önerő biztosításának kötelezettsége egyéb jogalkotási hiányosságok, pontatlan-ságok és a gazdasági, pénz-

ügyi szféra terjeszkedő üzleti megoldásai következtében jogtalan költségvetési támogatások igénybeviteléhez vezetett (ÖKOTÁM rendszer).

Reálisabb fajlagos költségeket

Javaslatainkat figyelembe véve a fajlagosokat évenként korrigálták, de a közpénzek takarékosabb felhasználása érdekében a fajlagos költségeket még közelebb kell vinni a reális kiviteli költségekhez. A céltámogatások benyújtásához 2000-tól hitelt érdemlően kell bizonyítani az önerő meglétét, illetve az ÖKOTÁM rendszer problémáinak megoldására több jogszabály egyidejű, összehangolt módosítására került sor.

Az önkormányzatok a beruházást követő fél éven belül kötelesek igazolni, hogy a vállalt 60 százalékos lakossági bekötés megtörtént, hiszen ha többen csatlakoznak a rendszerre, a szennyvízcsatorna-díj is mérsékelhető. Emellett a kiépített kapacitás jobb kihasználása egyben javítja a tisztítás határfokát is. Az utóbbi években megfigyelhető volt, hogy miközben növekedett a lakossági rákötések aránya, csökkent a lakossági vízfogyasztás. Ez növelte a szennyvízek koncentrációját és ezáltal csökkent a víztisztítás határfoka. Ennek következtében a vizsgált időszakban a szennyvíztisztító telepek 87 százaléka fizetett szennyvízbírságot. Fontos teendő ezért a szennyvíztisztító telepek kapacitás-kihasználtságának, ter-

helésének figyelembevételével a szennyvízközművek fejlesztési ütemének, nagyságrendjének felülvizsgálata, összhangban a közcsatornahálózattal.

A lakossági csatornahálózati díjak az 1996. évihez képest 2,4-szeresükre emelkedtek annak ellenére, hogy a díj kialakításánál a képviselő-testületek több mint a fele a rákötések ösztönzése érdekében nem vette figyelembe az amortizációs hányadot, s az árakat a lakosság teherviselő képességére való tekintettel a kalkulált költségeknél alacsonyabban állapították meg. A vizsgált önkormányzatok szennyvízközmű üzemeltetőinek mindössze 46 százalékánál nyújtottak fedezetet a csatornaszolgáltatási díjak az üzemeltetési költségekre.

A vizsgált szennyvízközművek egy része nem közvetlenül az önkormányzat, hanem a vízközműveket üzemeltető gazdasági társaságok, illetve az önkormányzatok vagyongazdálkodó társaságainak tulajdonában van, ami ellentétes a vízügyi törvénnyel és az önkormányzati törvénnyel. A közművagyon korlátozottan forgalomképes vagyontárgy, működtetése szerződéses, illetve koncessziós formában történhet. A lakossági ellátás biztonsága érdekében is fontos kérdésnek tekintjük a tulajdoni viszonyok rendezését, valamennyi érintett törvény áttekintését és azok összhangjának a mielőbbi megteremtését.

Németh Péterné
főcsoportfőnök

A többcélú kistérségi társulásokról

Megindult és gyors ütemben halad a többcélú kistérségi társulások szerveződése – áll a Belügyminisztérium lapunkhoz eljuttatott közleményében. Az összesítés szerint 92 többcélú kistérségi társulás jött létre, 1933 település összefogásával.

A Belügyminisztérium által biztosított 7 milliárd forintos keretből – amely a kistérségi társulások alakításának ösztönzését szolgálja pályázat útján – támogatást nyerhetnek a többcélú kistérségi társulások, a területfejlesztési társulások és a közigazgatási modellkísérletek.

A június 30-ai határidőig 75 pályázat érkezett be a tárcához. A 75 pályázó kistérség keretein belül összesen 1564 település döntött az összefogás mellett. A beérkezett dokumentációk feldolgozása megkezdődött. Az értékelést követően a belügyminiszter augusztus 15-éig dönt a támogatások odaítéléséről.

A tárcá szerint örvendetes, hogy egyre több település ismeri fel a társulásban rejlő lehetőségeket. A kisebb teljesítményű önkormányzatok megszabadulhatnak azoknak a kötelező feladatoknak a terhéértől, amelyeket eddig nem,

vagy csak rossz hatásokkal tudtak ellátni. Több település összefogása jobb szolgáltatást tesz lehetővé. Javulnak a kistérségben élők művelődési lehetőségei a közös könyvtári ellátás megszervezésével, a szaktanárok közös foglalkoztatásával színvonalasabb lesz az iskolák nyelvi és informatikai képzése, az elektronikus ügyfélszolgálat fokozatos bevezetésével gyorsabb és egyszerűbb lesz az ügyintézés.

A kistérségi összefogással tágabb lehetőségek nyílnak a közösen elvégzett feladatok költségvetési támogatására, ösztönzésére. A kormány a tervek szerint jövőre is kiemelt figyelmet fordít a többcélú kistérségi társulások létrehozására, működésük támogatására.

Támogatás a károsultaknak

A kormány a helyi önkormányzatokon keresztül összességében 400 millió forint ad támogatást azoknak, akiknek lakóingatlana júniusban a rendkívüli időjárás miatt megrongálódott. A kormány rendelete alapján a központi költségvetés a károsultak támogatására települési keretösszeget fog a helyhatóságok rendelkezésére bocsátani. A károkat augusztus 15-éig kell pontosan felmérni és megállapítani. Ezt követően az önkormányzatoknak a vis maior eljárás szabályai szerint azonnal átutalják a pénzt.

A keretösszeget az önkormányzatok akkor igényelhetik, ha a rendkívüli időjárás a település területének legalább 50 százalékát sújtotta. A támogatást azok kérhetik, akiknek ingatlana lakás céljára szolgált, építési engedéllyel bírt és a kár idején életvitelszerűen lakott volt. A kormány döntése azokra vonatkozik, akik nem rendelkeznek érvényes biztosítással. Az önkormányzat a szociális szempontokat a települési keretösszegeken belül érvényesítheti.

Az önkormányzatok ingatlanjaiban keletkezett károk helyreállításának forrása a vis maior alap, amelyről a megyei területfejlesztési tanácsok döntenek. A felmérések alapján az önkormányzati tulajdonú építményekben mintegy 485 millió forint kár keletkezett. A területfejlesztési tanácsok a megyei vis maior keretből 302 millió forinttal tudnak hozzájárulni ennek a kárnak az enyhítéséhez, a fennmaradó 183 millió forintot a belügyi tárcá központi vis maior tartalékából fedezik.